Куч — адолатда

2015 йил
24 апрель,
жума
№ 16 (529)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси | http://www.oliysud.uz | 1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

Айни кунларда мамлакатимиз бўйлаб Хотира ва қадрлаш куни умумхалқ байрами сифатида "Жасорат, бурч, матонат" шиори остида кенг нишонланмоқда. Бу йилги байрам иккинчи жаҳон урушида қозонилган ғалабанинг 70 йиллиги ҳамда Кексаларни эъзозлаш йили муносабати билан юртимизда ёши улуғ инсонларга алоҳида эътибор ва ғамхўрлик кўрсатилаётган бир пайтда ўтаётгани алоҳида аҳамиятлидир.

Мустақиллик йилларида юртимизда инсон ҳаёти, эркинлиги ва шаъни, қадри ва хотираси, жасорати ва матонатини эъзозлаш борасида амалга оширилаётган эзгу ишлар таҳсинга сазовордир.

ИНСОН ХОТИРА БИЛАН БАРҲАЁТ, ҚАДР БИЛАН УЛУҒДИР

Бу ҳақда сўз борганда, Президентимизнинг 2014 йил 13 октябрдаги "1941-1945 йиллардаги уруш ва меҳнат фронти фахрийларини ижтимоий қўллаб-қувватлашни янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида", 2015 йил 6 мартдаги "1941-1945 йиллардаги уруш қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида" ва 2015 йил 19 февралдаги "Ўзбекистон Республикаси фуқаролари — 1941-1945 йиллардаги уруш ва меҳнат фронти фахрийларини "Иккинчи жаҳон урушидаги Ғалабанинг 70 йиллиги" эсдалик юбилей медали билан мукофотлаш тўғрисида"ги фармонларини алоҳида қайд этиш жоиз.

Давлатимиз раҳбари томонидан 2015 йил 26 мартда қабул қилинган "Хотира ва қадрлаш кунига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тўғрисида"ги фармойиш, ҳеч шубҳасиз, мамлакатимизда уруш ва меҳнат фронти фахрийларига юксак ҳурмат-эҳтиром кўрсатилаётганини тасдиқловчи яна бир муҳим ҳужжат бўлди. Мазкур Фармойиш асосида шу кунларда юртимизда Хотира ва қадрлаш кунига бағишланган тадбирлар юксак ташкилий савияда ўтказилмоқда.

"Жасорат, бурч, матонат" шиори остида ўтказилаётган ушбу тадбирларда давлат органлари, жамоатчилик, ижтимоий ва тиббиёт муассасалари, маданият, санъат ва спорт намояндалари, ҳарбий хизматчилар фаол иштирок этмоқда. Мамлакатимизнинг барча ҳудудларида 1941-1945 йиллардаги уруш ва меҳнат фронти фахрийларига "Иккинчи жаҳон урушидаги Ғалабанинг 70 йиллиги" эсдалик юбилей медали ва бир марталик пул мукофоти тантанали равишда топширилмоқда.

Ушбу қутлуғ санани нишонлаш доирасида тантанали тадбирлар ва концерт дастурлари билан бир қаторда уруш ва меҳнат фронти фахрийлари кўрсатган матонат ҳамда жасорат ҳақида аҳолининг кенг қатламига, айниқса, ёшларга ибрат ва ўрнак бўладиган маънавий-маърифий учрашувлар ҳам ташкил этилмоқда.

Бунда, айниқса, таълим муассасалари ҳамда ҳарбий қисмларда уруш ва меҳнат фронти фахрийлари, мамлакатимиз Қуролли Кучлари фахрийлари ва вакиллари иштирокида ўтказилаётган тадбирларнинг аҳамияти катта. Чунки бу анжуманлар, аввало, ёшларни Ватанга муҳаббат, аждодлар жасоратига садоқат, кексаларни эъзозлаш руҳида тарбиялашга қаратилган.

Мактаб, лицей ва коллеж ўқувчилари, талабалар, ёшлар ва ҳарбий хизматчиларнинг Хотира майдони, Ўзбекистон тарихи ва Қуролли Кучлар давлат музейлари, Қатағон қурбонлари музейига бориши ташкил этилаётгани ҳам ғоятда ибратлидир.

Ҳозирги пайтда 1941-1945 йиллардаги уруш ва меҳнат фронти фахрийларини тиббий кўрикдан ўтказиш, уларга малакали ва ихтисослаштирилган тиббий ёрдам кўрсатиш, кўп тармоқли ихтисослаштирилган ва илмий-амалий тиббиёт марказлари, клиникалар, илмий-тадқиқот институтларида даволаниш учун имтиёзли ордерлар ажратиш, доимий кўмаклашиш, жумладан, уйида тиббий ёрдам кўрсатиш учун тиббиёт ходимини бириктириш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Терроризмга қарши курашда саъй-ҳаракатларни бирлаштириш йўлида

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги академиясида "Терроризмга трансмиллий таҳдид сифатида қарши кураш: Ўзбекистон тажрибаси ва халқаро амалиёт" мавзусида халқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди. Тадбир "Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги академиясида ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари учун кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштиришга кўмаклашиш" лойиҳаси доирасида ЕХҲТнинг Ўзбекистондаги лойиҳаларини мувофиқлаштирувчи офиси билан ҳамкорликда ташкил этилди.

Конференцияда миллий экспертлар ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари, БМТнинг Наркотиклар ва жиноятчиликка қарши курашиш бошқармасининг Марказий Осиёдаги минтақавий ваколатхонаси, ШҲТ Минтақавий аксилтеррор тузилмаси Ижроия қўмитаси, МДҲнинг Аксилтеррор маркази, ЕХҲТ Котибияти мутахассислари маъруза қилди.

Ўзбекистон Республикаси ИИВ академияси бошлиғи Шавкат Икромов, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Мудофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси раиси Фаррух Дадахўжаев, ЕХҲТнинг Ўзбекистондаги лойиҳалари мувофиқлаштирувчиси Дьердь Сабо ва бошқалар мазкур конференция халқаро ташкилотлар даражасида самарали ҳамкорлик воситаларидан бири сифатида хизмат қилишини таъкидлади.

Анжуман қатнашчилари халқаро террорчилик тузилмалари фаолиятининг сўнгги вақтда дунёнинг деярли барча минтақаларида, жумладан, Яқин Шарқ давлатларида кузатилаётган янги кўринишларини таҳлил қилди. Ўзбекистон Республикаси истиқлолнинг дастлабки йилларидан терроризм ва экстремизмга қарши курашиш масаласида мустаҳкам позициясига эга бўлиб, тинчлик ҳамда барқарорликни таъминлашда ўз ўрнини мустаҳкамлаб, янада кучайтираётгани алоҳида таъкидланди.

Президентимиз Ислом Каримов БМТ, ЕХҲТ, ШҲТ, МДҲ ва бошқа халқаро ҳамда минтақавий ташкилотлар минбарларида сўзлаган нутқларида терроризм ва диний экстремизмга қарши курашишда дунё миқёсида ҳамкорликни кучайтириш зарурлигини бир неча бор таъкидлаган эди. Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг 1999 йил ноябрь ойида бўлиб ўтган Истанбул саммитида давлатимиз раҳбари БМТ тузилмаларида терроризмга қарши кураш бўйича халқаро марказ ташкил этиш ғоясини илгари сурди. Бу ташаббус халқаро ҳамжамият томонидан қўллаб-қувватланди ва 2001 йилда БМТ Хавфсизлик кенгаши ҳузурида терроризмга қарши кураш қўмитасининг ташкил этилиши бу ғоянинг амалий натижаси бўлди.

— Ўзбекистон глобал ва минтақавий даражада илгари сураётган ташаббуслар терроризмга қарши курашда муҳим аҳамият касб этмоқда, — деди БМТнинг Наркотиклар ва жиноятчиликка қарши курашиш бошқармасининг Марказий Осиёдаги минтақавий ваколатхонаси раҳбари Ашита Миттал. — Ўзбекистон БМТ Хавфсизлик кенгаши томонидан терроризм ва диний экстремизмга қарши курашиш доирасида қабул қилинган 14 халқаро конвенция ва протоколни ратификация қилди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Islohot va samara

Апелляция инстанцияси

суд ҳукмининг қонуний, асосли ва адолатли эканлигини таъминлашнинг муҳим босқичидир

Мамлакатимизда фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини кафолатли ҳимоя қилиш, адолатли суд қарорлари қабул қилишда 2000 йил 14 декабрда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг жиноят-процессуал, хўжалик процессуал ва фуқаролик процессуал кодексларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қонунга асосан Жиноят-процессуал кодексига киритилган апелляция тартибида иш юритиш институти муҳим ўрин тутади.

Айтиш керакки, биринчи инстанция судининг ҳукмидан норози бўлган маҳкум (оқланган шахс), унинг ҳимоячиси ва қонуний вакили, жабрланувчи ва унинг вакили, фуқаровий даъвогар, фуқаровий жавобгар ҳамда уларнинг вакиллари томонидан келтирилган шикоят, шунингдек, прокурор ёки унинг ўринбосари томонидан киритилган протест апелляция тартибида ишни кўриш учун асос вазифасини ўтайди.

Қонунга кўра, апелляция шикояти (протести) ҳукм эълон қилинган кундан эътиборан ўн сутка ичида, маҳкум, оқланган шахс, жабрланувчи томонидан эса, уларга ҳукм нусхаси топширилган кундан эътиборан шундай муддат ичида ҳукм чиқарган суд орқали берилади.

Жиноят процесси иштирокчиси ўз шикояти (протести)га ўзгартириш киритиш ҳуқуқини апелляция инстанцияси суди маслаҳат хонасига киргунга қадар амалга ошириши мумкин. Бироқ мазмунига кўра, маҳкумнинг аҳволини оғирлаштирадиган томонга апелляция шикояти талаблари ўзгартирилишига фақат суд қарори устидан шикоят (протест) бериш учун белгиланган муддатларда йўл қўйилади, белгиланган муддатлар ўтгандан сўнг берилган, маҳкумнинг аҳволини оғирлаштиришга қаратилган талаблар апелляция инстанцияси суди томонидан эътиборга олинмайди.

(Давоми учинчи бетда)

Истиқлол йилларида юртимизга энг замонавий технологияларга эга бўлган хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш, хорижий инвесторлар ва улар иштирокидаги корхоналарнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини кафолатли ҳимоя қилишга алоҳида эътибор қаратиб келинмоқда. Бу, ўз навбатида, иқтисодиётимизни барқарор суратларда ривожлантириш, маҳсулот ишлаб чиқариш кўламини кенгайтириш ва жаҳон бозорига рақобатдош маҳсулотлар етказиб бериш имконини яратмоқда.

Qonun ko`magi

Хорижий инвесторлар ҳуқуқлари ҳимояда

Шуни айтиш жоизки, мамлакатимизда хорижий инвестициялар ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини кафолатли ҳимоя қилиш, улар эркин фаолият юритиши учун барча шарт-шароитларни яратишга қаратилган мустаҳкам ҳуқуқий асослар яратилган. Хусусан, Президентимизнинг 2005 йил 11 апрелдаги "Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида", 2012 йил 10 апрелдаги "Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилишини рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги фармонлари бу борада ўта муҳим қадам бўлди.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг "Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни ҳуқуқий ҳимоя қилишни кучайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарорига асосан Адлия вазирлиги зиммасига хорижий инвесторлар ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ҳуқуқий ҳимоя қилишни таъминлашдек ғоятда муҳим вазифа юклатилди.

(Давоми иккинчи бетда)

Мамлакатимизда аҳолини иш билан таъминлаш, бандликка кўмаклашиш, янги иш ўринлари яратиш, меҳнатни муҳофаза қилиш ва ишсизликнинг олдини олиш борасида муҳим ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар изчиллик билан амалга оширилмоқда.

Huquqiy ma`rifat

Меҳнат ҳуқуқининг кафолатли ҳимояси

ходим ва иш берувчининг қонуний манфаатларини таъминлайди

Бинобарин, амалдаги қонунларимизда ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шароитларида ишлаш ва қонунда кўрсатилган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳамда ўзининг меҳнат ҳуқуқлари бузилган деб ҳисоблаган ҳар қандай ходим ёки ходимларнинг вакиллик органи ва иш берувчи меҳнат низосини кўриш ҳақидаги ариза билан судга мурожаат қилишга ҳақли экани белгилаб қўйилган.

Шу ўринда бевосита меҳнат низолари ҳақида тўхталадиган бўлсак, Меҳнат кодексининг "Меҳнат низолари" деб номланган XV бобида қайд этилганидек, меҳнат низолари — бу иш берувчи ва ходим ўртасида меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатларни, меҳнат шартномасида назарда тутилган меҳнат шартларини қўлланиш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликлардир.

Айтиш керакки, бундай низолар меҳнат низолари комиссиялар ёки суд томонидан кўриб чиқилади. Қонунда назарда тутилган истисноларидан ташқари, ходим меҳнат низосини ҳал қилиш учун ўз хоҳишига кўра, меҳнат низолари комиссиясига ёки бевосита судга мурожаат этишга ҳақлидир.

Шу ўринда маълумотларга эътибор қаратсак, фуқаролик ишлари бўйича Наманган вилояти судлари томонидан 2014 йил мобайнида меҳнат низолари билан боғлиқ 201 та фуқаролик иши кўриб чиқилган.

(Давоми учинчи бетда)

Аҳолининг ҳуқуқий маданиятини шакллантириш ва юксалтириш олдимизда турган устувор вазифалардандир. Бунинг натижасида фуқароларимизда қонуний ҳуқуқларини билиш ва уни амалда қўллаш, турли ҳужжатлар, хусусан, битим ва шартномаларни нотариал тартибда тасдиқлатиш одат тусига кириб бормоқда.

Fuqarolik qonunchiligi

Қарз шартномаси

уни ўз вақтида бажариш хотиржамлик гаровидир

Фуқаролик кодексининг 732-моддасига мувофиқ, қарз шартномасига бўйича, бир тараф (қарз берувчи) иккинчи тарафга (қарз олувчи) пул ёки турга хос аломатлари билан белгиланган бошқа ашёларни мулк қилиб беради.

(Давоми иккинчи бетда)

Muloqot

Савол беринг, жавоб берамиз

Айтинг-чи, қонунда ходимлар сонини яширган мансабдор шахсга нисбатан жавобгарлик белгиланганми?

Ш.БЕРДИЕВ,
Фарғона вилояти,
Қува тумани

— Ҳа, белгиланган. Хусусан, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 175[5]-моддасига мувофиқ, ходимлар сонини яшириш — фуқароларга энг кам иш ҳақининг бир бараваридан беш бараваригача, мансабдор шахсларга эса, беш бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо чораси қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса, фуқароларга — энг кам иш ҳақининг беш бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга — ўн бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Қонунда ҳомиладор аёлларни ишга қабул қилмаган мансабдор шахсларга нисбатан қандай чора кўрилиши қайд этилган?

Ш.ХУДОЙБЕРГАНОВА,
Хоразм вилояти,
Боғот тумани

— Маълумки, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 49-моддасига мувофиқ, мансабдор шахс томонидан меҳнат ва меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг бузилиши, энг кам иш ҳақининг икки бараваридан беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик вояга етмаган шахсга нисбатан содир этилган бўлса, энг кам иш ҳақининг беш бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Шунингдек, Жиноят кодексининг 148-моддасида меҳнат қилиш ҳуқуқини бузганлик учун жавобгарлик белгиланган. Унга кўра, бола туриб, ғайриқонуний равишда ишдан бўшатиш ёки ишга тиклаш тўғрисидаги суд қарорини бажармаслик, шундай қилмишлар маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилса, энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Аёлни ҳомиладорлиги ёки ёш болани парвариш қилаётганлигини бола туриб, уни ишга олишдан ғайриқонуний равишда бош тортиш ёки ишдан бўшатиш — энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёхуд уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Ўз касбига совуққонлик билан қараган ҳамширага нисбатан қандай жазо қўлланилади?

У.СОБИРОВА,
Тошкент шаҳри,
Мирзо Улуғбек тумани

— Маълумки, Жиноят кодексининг 116-моддасида касб юзасидан ўз вазифаларини лозим даражада бажармаган шахслар учун жавобгарлик белгиланган бўлиб, унга кўра, шахснинг ўз касбига нисбатан бепарволиги ёки инсофсизлик билан муносабатда бўлиши туфайли касб юзасидан ўз вазифаларини бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлса, уч йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки икки йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Қонун ёки махсус қоидаларга мувофиқ касалга ёрдам кўрсатиши шарт бўлган шахснинг узрли сабабсиз шундай ёрдам кўрсатмаганлиги баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлса, уч йилдан беш йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки икки йилдан уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд уч ойгача қамоқ билан жазоланади.

Айтинг-чи, амалдаги қонунларимизда моддий ёрдамга муҳтож отани қаровсиз қолдирган фарзандларга нисбатан жавобгарлик масаласи қандай ҳал этилган?

К.УМИРОВ,
Сурхондарё вилояти,
Денов тумани

— Маълумки, Жиноят кодексининг 123-моддасига мувофиқ, вояга етган шахсларнинг меҳнатга лаёқатсиз ва моддий ёрдамга муҳтож бўлган ота-онани ёки уларнинг ўрнини босувчи шахсларни моддий таъминлашдан бўйин товлаши, яъни уларни моддий жиҳатдан таъминлаш учун суднинг ҳал қилув қарорига биноан ундирилиши лозим бўлган маблағни жами уч ойдан ортиқ муддат мобайнида тўламаслиги, энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд олти ойгача қамоқ билан жазоланади.

Саволларга Олий суд бўлим бошлиғи Нишонмурод Мирзаолимов жавоб берди.

9-may — Xotira va qadrlash kuni

Инсон хотира билан барҳаёт, қадр билан улуғдир

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Бунда фахрийлар биринчи ёрдам кўрсатиш учун зарур дори-дармонлар ва тиббий буюмлар солинган махсус қутичалар, амбулатория шароитида даволанишда шифокорлар кўрсатмаси бўйича дори воситалари билан бепул таъминланиб, мамлакатимизнинг тарихий ва диққатга сазовор жойларига саёҳатлар уюштирилмоқда.

Шунингдек, уларга манзилли инсонпарварлик ёрдами кўрсатилмоқда. Имконияти чекланган кексаларга ногиронлик аравачалари, протез-ортопедия мосламалари ҳамда реабилитация техник воситаларини ажратиш йўлга қўйилган.

Президентимизнинг 2015 йил 14 апрелда қабул қилинган "Кексаларни ижтимоий ҳимоя қилиш ва моддий қўллаб-қувватлашни янада кучайтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Фармони бу борадаги эзгу ишларни янги босқичга кўтарди.

Ушбу фармонга мувофиқ, жорий йилнинг 1 майидан 100 ёшга тўлган ва ундан ошган фуқаролар пенсиясига ҳар ойда энг кам иш ҳақининг 100 фоизи миқдорида устама тўлаш белгиланди.

Шунингдек, 2015 йил давомида 75 ёшга тўлган ва ундан ошган фуқароларга тайинланган пенсия ва нафақаларнинг ҳисобланиши, шунингдек, қонунчиликда кўзда тутилган имтиёзларнинг қўлланилиши тўғрилигини текшириш натижаларига кўра, ортиқча тўланган пенсия ва нафақалар миқдори ҳисобдан чиқариладиган бўлди.

Шу тариқа фахрийларимизнинг муносиб ҳаёт кечириши учун зарур шароитлар яратиб бераётган давлатимиз томонидан уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш мақсадида юртимиз бўйлаб самарали ишлар амалга оширилмоқда.

Зеро, бугун улар туфайли мамлакатимизда тинчлик-осойишталик ҳукм сурмоқда, ҳаётимиз фаровон. Жанг майдонларида жасорат кўрсатиб ҳалок бўлганларни эслаш, бугун орамизда соғ-саломат ҳаёт кечираётган нуроний отахон ва онахонларимизга ғамхўрлик кўрсатиш ҳамда эъзозлаш бизнинг муқаддас бурчимиздир.

Энг муҳими, ёшларимиз онгу шуурида ўтганларни хотирлаш, тирикларни қадрлашдек инсоний фазилатлар тобора мустаҳкам жой олмоқда. Кечаги кун сабоқларини, халқимиз келажаги йўлида жонини фидо қилган инсонларни хотирлаш бугунги ва эртанги кунимизни қадрлашга ўргатади. Ушбу тушунчалар мустақиллик даври авлоди учун ўзига хос маънавий қадриятга айланди.

Дунёда тинчликдан улуғ, осойишталикдан азиз неъмат йўқ. Тинчлик ва омонлик. Бир қарашда оддий бўлиб кўринадиган ушбу икки калима замирида ривожланиш, тараққиёт ва фаровонлик тушунчалари мужассам. Шу боис нуронийларимиз дуога қўл очганида, бутун дунёга тинчлик ва омонлик тилайдилар.

Бинобарин, бебаҳо бойлик бўлган тинчлик ва осойишталикни сақлаш, уни кўз қорачиғидек асраш мамлакатимиз раҳбарининг фаолиятида доимо энг муҳим, энг устувор йўналиш бўлиб келмоқда. Юртбошимиз ҳамиша уқтириб келганидек, тинчликни таъминлашга ҳар биримиз масъулмиз.

Бу борада, айниқса, буюк келажак эгалари — навқирон авлод зиммасидаги масъулият ғоят каттадир. Давлатимиз раҳбари кўп бор таъкидлаганидек, авваламбор, ҳаётга кириб келаётган ёшларимиз ўз иродасини чиниқтириши, имони бут бўлиши, халқимизнинг кечаги ҳаётини, яқин тарихимизни, бугунги кунимизни пухта ўрганиши, нафақат ўрганиши, балки онг-шууридан, қалбидан ўтказиши шарт.

Бугунги ёшлар юртимизда амалга оширилаётган ўзгаришлардан наинки хабардор, балки ҳаётбахш ислоҳотларимизга бевосита дахлдор бўлиши, "Шу Ватан — менинг уйим, мен ўз уйим — Ватанимни ҳимоя қилишга масъулман", деган тушунча билан яшаши шарт.

Инсон, халқ, миллат тарихий хотира билан тирик, барҳаёт. Айниқса, ўтганларнинг хайрли ишларини ёдга олиш, фахрийларимизнинг жасорати ва матонатини улуғлаш, кексаларимизни қадрлаш ва эъзозлаш биз — бугунги саодатли давр авлодлари учун ҳам фарз, ҳам қарздир.

Юсуф ИЛҲОМОВ,
Олий суд бўлим бошлиғи
Бобомурод РАЙИМОВ,
«Куч — адолатда» мухбири

Qonun ko`magi

Хорижий инвесторлар ҳуқуқлари ҳимояда

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Ушбу вазифа ижросини таъминлаш мақсадида, адлия идоралари томонидан 2015 йилнинг биринчи чораги давомида 334 та хорижий инвестиция иштирокидаги корхонада мониторинг ўтказилди ва ўрганишлар чоғида 306 та қонунбузилиши ҳолати аниқланди. Аниқланган ҳолатлар юзасидан тегишли маҳаллий, давлат ва назорат қилувчи органларга 41 та тақдимнома, 67 та огоҳнома ҳамда судларга 11 та даъво аризаси киритилди.

Айтиш керакки, ушбу таъсир чоралари натижасида 23 нафар мансабдор шахс интизомий жавобгарликка тортилиб, суд орқали 111,7 миллион сўмдан ортиқ маблағ хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар фойдасига ундириб берилиши таъминланди.

Шунингдек, хорижий инвесторларнинг мурожаатларини тўлиқ ва ҳар томонлама кўриб чиқиш ҳамда қонуний ҳал этишга ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, бу борада зарур чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, жорий йилнинг ўтган даврида хорижий инвесторлардан келиб тушган 88 та мурожаатнинг 52 таси қаноатлантирилди, 36 таси юзасидан ҳуқуқий тушунтириш берилди.

Адлия идоралари томонидан мурожаатларни кўриб чиқиш ҳамда ўрганишлар натижасида аниқланган қонунбузилиши ҳолатлари юзасидан қатъий таъсир чоралари қўлланилмоқда. Жумладан, хорижий инвесторлар ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар манфаатини кўзлаб, тегишли идораларга жами 116 та тақдимнома киритилди ҳамда қонунбузилиши ҳолатига йўл қўйган 122 нафар мансабдор шахс огоҳлантирилди.

Бундан ташқари назорат қилувчи органлар томонидан ҳам хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарда ўтказилаётган текширишларнинг қонунийлигини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. 2015 йилнинг биринчи чораги мобайнида адлия идоралари томонидан ўтказилган ўрганишларда назорат қилувчи органлар томонидан 2 та тадбиркорлик субъектида ноқонуний текшириш ўтказилганлиги ва 128 та ҳолатда текширишлар ўтказиш тартиби бузилганлиги аниқланди ва мазкур ҳолатларни бартараф этиш юзасидан зарур чоралар кўрилди.

Хулоса қилиб айтганда, хорижий инвесторлар ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш мамлакатимиз иқтисодиётини янада тараққий эттириш, экспортбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариш қуламини янада кенгайтириш, хорижий давлатлар билан юртимиз ўртасида ўзаро манфаатли ва дўстона алоқаларни изчил ривожлантиришнинг муҳим омилидир.

Жамшид ИРГАШЕВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими

Fuqarolik qonunchiligi

Қарз

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Қарз олувчи эса, қарзга берувчига бир йўла ёки бўлиб-бўлиб, ўша суммадаги пулни ёки қарзга олинган ашёларнинг хили, сифати ва миқдорига баравар ашёларни (қарз суммаси) қайтариб бериш мажбуриятини олади.

Айтиш керакки, фуқаролар ўртасида тузиладиган қарз шартномасининг шакли қарзнинг суммасига қараб белгиланиши ҳам битим шакли тўғрисидаги умумий қоидалардан келиб чиқади. Зеро, юридик шахслар ва давлат иштирокидаги ҳар қандай битим ҳамда шартноманинг ёзма шаклда тузилишини ҳисобга олсак, битимнинг, хусусан, қарз шартномасининг оғзаки тузилиши мумкинлиги қоидаси фақат фуқаролар ўртасидаги муносабатларга нисбатан қўлланишини англатади.

Амалда қарз шартномаси қарз олувчи томонидан қарз берувчига тилхат бериш орқали расмийлаштирилади. Бу қоида ҳам фақат фуқароларга нисбатан қўлланилади. Зеро, юридик шахснинг раҳбари ёки унинг бош ҳисобчиси ёхуд юридик шахс номидан вакил сифатида ҳаракат қилаётган бошқа ходим юридик шахснинг муайян суммадаги пулни қарзга олганлиги хусусида тилхат бериш ҳуқуқига эга эмас. Қарз тилхати қарз олувчининг имзоси билан тасдиқланади ва процессуал жиҳатдан далилга тенглаштирилади.

Қарз шартномаси реал шартнома сифатида шартнома тузилган вақт ва пул ёки ашёларнинг топширилиш вақти бир пайтда юз бериши билан тавсифланади. Бунда пул топширилгани қарз олувчининг шартномага имзо чекиши билан тасдиқланса, ашё қарзга берилгани қабул қилиб олиш далолатномаси ёки шартномага алоҳида ёзув киритиш орқали тасдиқланиши мумкин.

Қарз шартномасининг нотариал тасдиқланиши тарафлар хоҳишига боғлиқ. Бу тарафлардан бирининг (аксарият ҳолларда, қарз берувчининг) талаби билан амалга оширилиши мумкин.

Фуқаролар ўртасида тузиладиган қарз шартномасининг ёзма шаклига амал қилмаслик қарз шартномасининг ҳақиқий деб ҳисобланмаслигига олиб келади.

Фуқаролик кодексининг 737-моддасига кўра, қарз олувчи пул ёки бошқа ашёларни қарз берувчидан амалда олмаганлигини ёки шартномада кўрсатилганидан кам миқдорда олганлигини исбот қилиб, қарз шартномаси юзасидан даъволашишга ҳақли. Бунда исботлаш воситалари фуқаролик процессидаги далиллар тўғрисидаги қоидалардан келиб чиқади.

Фуқаролик процессуал кодексининг 56-моддасига кўра, тарафларнинг талаблари ва эътирозларини асослайдиган ҳолатлар мавжудлиги ёки мавжуд эмаслигини суднинг қонунда белгиланган тартибда аниқлашига асос бўладиган ҳар қандай фактик маълумот ва ишни тўғри ҳал қилиш учун аҳамиятга эга бўлган бошқа ҳолатлар фуқаролик иши бўйича далил ҳисобланади. Бу маълумотлар — тарафлар ва учинчи шахслар ҳамда уларнинг қонуний вакилларининг тушунтиришлари, гувоҳларнинг кўрсатмалари, ёзма ва ашёвий далиллар, экспертларнинг хулосаси билан аниқланади.

Islohot va samara

Апелляция инстанцияси

суд ҳукмининг қонуний, асосли ва адолатли эканлигини таъминлашнинг муҳим босқичидир

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Апелляция шикояти берган шахс ўз шикоятини, маҳкум эса, ҳимоячиси берган шикоятни қайтариб олиш ҳуқуқига эга. Протестни қайтариб олиш ҳуқуқи лавозими бўйича юқори турувчи прокурорга ҳам тегишли. Қонун талабига кўра, апелляция шикояти апелляция инстанцияси суди маслаҳат хонасига киргунга қадар қайтариб олиниши мумкин.

Апелляция инстанцияси суди ишни суд мажлисида кўришга тайёрлаш пайтида маҳкум (оқланган шахс)га, жабрланувчига биринчи инстанция суди қарорлари нусхаси топширилганлигини, процесс иштирокчиларига апелляция шикояти (протести), шунингдек, қўшимча материаллар келиб тушганлиги тўғрисида хабар берилганлигини текшириб кўради. Бундан ташқари апелляция шикояти билан процесс иштирокчилари таништирилганлиги ҳамда уларга ушбу ҳужжатлар нусхаси топширилганлигини, шунингдек, процесс иштирокчиларининг апелляция инстанциясида иш кўриладиган жой ва вақт тўғрисида тегишли тарзда хабардор этилганлиги, маҳкум (оқланган шахс), унинг ҳимоячиси ва қонуний вакилларига, жабрланувчи, фуқаровий даъвогар, фуқаровий жавобгар ва уларнинг вакилларига апелляция инстанцияси суди мажлисида иштирок этиш ҳуқуқи тушунтирилганини аниқлайди. Агар ушбу талаблар бажарилмаганлиги аниқланса ва уларни ўзи амалга ошириш имкониятига эга бўлмаса, апелляция инстанцияси суди ишни қайта расмийлаштириш учун биринчи босқич судига юбориши мумкин.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, эҳтиёт чораси сифатида қамоқда сақланаётган ва апелляция инстанцияси суди мажлисида қатнашиш истагини билдирган маҳкумнинг иштирокини таъминлаш ушбу суднинг мажбурияти ҳисобланади. Шу сабабдан ҳам жиноят иши келиб тушгандан сўнг суд маҳкумнинг апелляция инстанцияси мажлисида иштирок этиш истагини билдирган ёки билдирмаганлигини аниқлаши ва натижасига қараб, уни суд мажлисига олиб келиш чораларини кўриши лозим. Қўлланилган эҳтиёт чораси туридан қатъи назар, маҳкумнинг апелляция инстанцияси суди мажлисида қатнашиш ҳуқуқидан маҳрум этиш жиноят-процессуал қонуннинг жиддий бузилиши деб баҳоланади. Бу эса, суд ажримининг бекор бўлишига олиб келади. Бундан ташқари ишнинг кўрилиш жойи, санаси ва вақти тўғрисида тегишли равишда хабардор этилган шахсларнинг узрли сабабларсиз суд мажлисига келмаслиги ишни кўриш учун тўсиқ бўлмайди.

Апелляция инстанцияси суди биринчи босқич суди қабул қилган суд ҳужжатининг қонунийлиги, адолатлилиги ва асослилигини текширишда тўлиқ суд тергови ўтказиш ваколатига эга. Шунингдек, биринчи босқич суди томонидан текширилмаган далилларни текшириб, ўрганиб чиқиш ва уларга суд мажлисида аниқланган янги ҳолатлар натижасига таяниб ҳуқуқий баҳо бериши мумкин.

Бундан шуни англаш мумкинки, апелляция инстанцияси суди биринчи босқич суди томонидан ишнинг ҳақиқий ҳолатлари ва моддий ҳамда процессуал қонун меъёрлари нечоғлик тўғри қўлланилганлигини текширади. Жиноят ишини шахс судланган ёки оқланган айблов доирасида кўриб чиқади. Бироқ шикоят (протест) ким томонидан берилганлигидан қатъи назар, Жиноят-процессуал кодексининг 494-моддасига мувофиқ, суд ўз қарори билан жазони кучайтиришга ёки оғирроқ жиноятга доир қонунни қўллашга ҳақли эмас.

Фикримизни мисол асосида давом эттирадиган бўлсак, биринчи босқич судининг ҳукмига кўра, Э.Бобожонов (исм-шарифлар ўзгартирилди) Жиноят кодексининг 169-моддаси 3-қисми "а" банди билан айбдор деб топилган ва унга нисбатан Жиноят кодексининг 60, 61-моддаларига асосан узил-кесил ўташ учун беш йилу олти ой озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган. Шунингдек, у мазкур кодексининг 34-моддасига асосан ўта хавфли рецидивист деб топилган. Жазони махсус тартибли колонияларда ўташ белгиланган.

Айтиш керакки, Э.Бобожонов 2014 йилнинг 28 май куни соат ўн саккизларда фуқаро А.Завқиевнинг уйига девор орқали ғайриқонуний равишда кириб, ётоқхонадан нархи 100 минг сўмлик уяли телефон аппарати, ошхонадан нархи 50 минг сўмлик эркаклар оёқ кийимини ўғирлаб, воқеа жойидан яширинган.

Э.Бобожонов апелляция шикоятида, биринчи босқич суди уни Жиноят кодексининг 34-моддасига асосан ўта хавфли рецидивист деб топгани, етказилган моддий зарар қоплангани, жабрланувчининг унга нисбатан даъвоси йўқлигини инобатга олмасдан, оғир жазо тайинлаганлигини баён этиб, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо тайинлашни сўраган.

Биринчи босқич судининг ҳукми юзасидан Жиззах шаҳар прокурори вазифасини бажарувчи томонидан келтирилган апелляция протестида суд ҳукмини қонунга мувофиқлаштириш сўралган.

Айтиш керакки, апелляция инстанцияси ишни ҳар томонлама кўриб чиқиб, биринчи босқич суди Э.Бобожоновни Жиноят кодексининг 34-моддасига асосан ўта хавфли рецидивист деб топиб, жазони махсус тартибли колонияларда ўташни белгилаб, нотўғри хулосага келган деган тўхтамга келди. Чунки илгари ўта оғир жиноятлар учун ёки икки марта оғир жиноятлар учун ҳукм қилиниб, уларнинг ҳар бири учун беш йилдан кам бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахс томонидан яна ўта оғир жиноят содир этилиши, шунингдек, муқаддам оғир жиноятлар учун икки марта ҳукм қилинган ёки олдин-кейингилигидан қатъи назар, оғир ёки ўта оғир жиноятлар учун уларнинг ҳар бирига беш йилдан кам бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахснинг яна оғир жиноят содир этиши ўта хавфли рецидив жиноят деб топилади.

Э.Бобожонов эса, жиноят ишлари бўйича Жиззах шаҳар судининг ҳукми ва жиноят ишлари бўйича Оқдарё туман судининг 2013 йил 18 февралдаги ҳукмида кўрсатилган жиноятларнинг барчасини биринчи ҳукм, яъни жиноят ишлари бўйича Оқдарё тумани судининг 2012 йил 12 декабрдаги ҳукми эълон қилинмасдан олдин, 2012 йилнинг май ойидан сентябрь ойига қадар содир этган. Жиноят ишлари бўйича Оқдарё тумани суди 2013 йилнинг 18 февраль куни Э.Бобожоновга нисбатан Жиноят кодексининг 59-моддаси 8-қисмига асосан ҳукм чиқарган.

Олий суд Пленумининг 2008 йил 15 майдаги "Бир неча жиноят содир этилганда қилмишни квалификация қилишга доир масалалар тўғрисида"ги қарори 23-бандида "шахс бир неча жиноят содир этган бўлиб, улардан фақат биттаси учун судланган, бошқа жиноятлари эса, айбдорга нисбатан биринчи иш бўйича ҳукм чиққандан сўнг очилган бўлса, бу жиноятлар учун судланганлик мазкур шахсни ўта хавфли рецидивист деб тониш пайтида Жиноят кодексининг 34-моддаси ва 59-моддаси саккизинчи қисми мазмунидан келиб чиқиб, битта судланганлик ҳолати сифатида инобатга олинади" деган раҳбарий тушунтириш берилган.

Биринчи босқич суди Олий суд Пленумининг ушбу раҳбарий тушунтириши ва Жиноят кодексининг 59-ҳамда 34-моддаси талабларига амал қилмасдан хатоликка йўл қўйган.

Бунда Жиноят-процессуал кодексининг 491-моддаси талабларига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Мазкур моддага кўра, ишни апелляция, кассация ёки назорат тартибида кўриш чоғида биринчи инстанция суди Жиноят кодексини нотўғри қўллагани ёхуд жиноятнинг оғирлик даражасига ва маҳкумнинг шахсига мувофиқ келмайдиган жазо белгилагани аниқланса, суд уни янгидан кўриб чиқишга юбормасдан, ушбу кодекснинг 494-моддаси талабларига риоя этган ҳолда ҳукмга зарур ўзгартиришлар киритишга ҳақлидир.

Апелляция инстанцияси суди апелляция тартибидаги протестни қаноатлантириш, апелляция тартибидаги шикоятни қисман қаноатлантириш тўғрисида ажрим чиқарди. Биринчи босқич суди томонидан 2014 йил 9 октябрдаги Э.Бобожоновга нисбатан чиқарилган ҳукмни ўзгартириб, судланувчини ўта хавфли рецидивист деб топиш ҳақидаги қисми бекор қилинди. Унга нисбатан тайинланган озодликдан маҳрум қилиш жазоси қаттиқ тартибли колонияларда ўташлик белгиланди. Ҳукмнинг қолган қисми ўзгаришсиз қолдирилди.

Хулоса қилиб айтганда, мазкур институт ҳукм, қарор ва ажримларнинг қонуний, асосли ва адолатлилигини таъминлаш, жиноят ишини кўриб чиқиш чоғида йўл қўйилган хато ва камчиликларни қисқа вақт ичида бартараф этиш, процесс иштирокчиларининг бузилган ҳуқуқларини тиклашда ғоятда муҳим аҳамият касб этаётгани билан алоҳида эътиборга молик.

Тўрабек РАҲМОНОВ,
жиноят ишлари бўйича Жиззах вилояти судининг раиси

Huquqiy ma`rifat

Меҳнат ҳуқуқининг кафолатли ҳимояси

ходим ва иш берувчининг қонуний манфаатларини таъминлайди

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Уларнинг 190 таси бўйича ҳал қилув қарори қабул қилиниб, 182 таси қаноатлантирилган. Масалан, даъвогар Иброҳим Равшанов (исм-шарифлар ўзгартирилган) судга Чуст педагогика коллежига нисбатан даъво аризаси билан мурожаат қилиб, коллежнинг маъмурий-хўжалик ишлари бўйича директор ўринбосари лавозимига ишга тиклаш ва мажбурий бекор юрган кунлари учун иш ҳақи ундириб беришни сўраган.

Суд мажлисида жавобгарлар — коллеж директори И.Маъмурова ҳамда Наманган вилояти Ўрта-махсус касб-ҳунар таълими бошқармаси вакили Т.Тожиев даъвогар муқаддам жиноий жавобгарликка тортилганлиги сабабли лавозимидан озод қилингани, бироқ суд томонидан ишга қайта тиклангани, шу сабабли ушбу лавозимга танлов ўтказилгунига қадар ишлаб келгани, у ўрта-махсус маълумотга эга эканлиги, директор ўринбосари лавозимида фаолият кўрсатувчи шахс олий маълумотга эга бўлиши лозимлиги, 2014 йил 31 январь куни малака талабига жавоб берадиган номзод тайинлангани, даъвогар билан меҳнат шартномаси қонуний тарзда бекор қилинганини қайд этиб, даъвони рад этишни сўрашди.

Аниқланишича, Иброҳим Равшанов 2003 йилдан буён Чуст педагогика коллежида маъмурий-хўжалик ишлари бўйича директор ўринбосари лавозимида фаолият юритиб келган. 2014 йил 13 февралда Наманган вилояти Ўрта-махсус касб-ҳунар таълими бошқармаси томонидан ўтказилган танлов комиссияси хулосасига асосан, Чуст педагогика коллежи директорининг буйруғи билан И.Равшанов билан тузилган меҳнат шартномаси бекор қилинган.

Айтиш керакки, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими маркази, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг 2005 йил 24 мартдаги қарори билан тасдиқланган "Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари директор ўринбосарлари, педагог ва муҳандис-педагогларнинг бўш лавозимларни эгаллаш учун уларни танлов асосида танлаб олиш тўғрисида"ги Низомнинг 17-бандида "директор ўринбосарлари лавозимларига комиссия томонидан танлаб олинган номзодлар билан ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ҳудудий бошқармаси ёки тегишлича бўйсунувида таълим муассасаси бўлган вазирлик ёки идора белгиланган тартибда меҳнат шартномасини тузади ва буйруқ билан расмийлаштиради", деб кўрсатилган.

Бироқ Чуст педагогика коллежи директори ушбу Низом талабларига амал қилмаган ҳолда даъвогар билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилиб, қонунбузилишига йўл қўйган. Бундан ташқари ушбу низомнинг 10-бандида "Бўш (вакант) директор ўринбосарлари лавозимига танлов Ўрта махсус, касб-ҳунар таълим марказининг ҳудудий бошқармалари ёки бўйсунувида таълим муассасаси бўлган вазирлик ёки идора томонидан, педагог лавозимларига — таълим муассасалари раҳбарияти томонидан марказий ёки маҳаллий матбуот орқали 1 ой олдин эълон қилинади", деб кўрсатилган бўлса-да, даъвогар эгаллаб турган лавозим банд бўлгани ҳолда низом талабларига зид равишда танлов ўтказилган.

Амалдаги Меҳнат кодексининг 111-моддасида меҳнат шартномаси ғайриқонуний равишда бекор қилинган ёки ходим ғайриқонуний равишда бошқа ишга ўтказилган ҳолларда, у иш берувчининг ўзи, суд ёки бошқа ваколатли орган томонидан аввалги ишига тикланиши, 188-моддасида эса, ходим меҳнат қилиш имкониятидан ғайриқонуний равишда маҳрум этилган барча ҳолларда ололмай қолган иш ҳақини иш берувчи унга тўлаши шартлиги белгилаб қўйилган.

Суд мазкур талабларидан келиб чиқиб, даъвогарнинг даъвосини қаноатлантириш лозим, деб топди ва И.Равшановни коллеж директорининг маъмурий-хўжалик ишлари бўйича директор ўринбосари лавозимига ишга тиклаш ҳамда мажбурий прогулда юрган даври учун иш ҳақи ундириш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарди.

Хулоса қилиб айтганда, меҳнатга оид ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низоларнинг ўз вақтида кўриб чиқилиши ҳамда қонун доирасида ҳал этилиши ходимлар, меҳнат жамоалари ва иш берувчиларнинг меҳнат ҳуқуқлари самарали ҳимоя қилинишига, бузилган ҳуқуқ ва қонуний манфаатларнинг тикланишига, меҳнат унумдорлигининг ошишига хизмат қилиши билан алоҳида эътиборга молик.

Акрам ШУКУРОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Наманган вилояти судининг раиси

Turmush chorrahalarida

Қонуний никоҳ

оила мустаҳкамлигини таъминлашнинг муҳим шартидир

Оила жамиятнинг ажралмас ва узвий қисми, уни асраб-авайлаш ҳамда муҳофаза қилиш ҳар биримизнинг инсоний бурчимиз ва фуқаровий мажбуриятимиздир. Зотан, юрт корига ярайдиган, жисмонан соғлом, ақлан баркамол фарзандларни тарбиялаш, оила мустаҳкамлигини таъминлаш ҳар бир ота-онадан алоҳида масъулият талаб этади. Бироқ ҳаётда ота-оналик масъулиятини мутлақо унутиб қўядиган кимсалар ҳам учраб туради.

Яккабоғ туманида яшовчи Элёр маҳалладоши Латофатга кўнгил қўйиб уйланди. Тўй тадоригини кўраётган икки ёш қонуний никоҳдан ўтишни негадир ортга суришди, ота-оналар ҳам бунга бефарқ қарашди. Тўйдан сўнг бир муддат тинч-тотув яшаган эр-хотин ўртасида бора-бора ножоиз гап-сўзлар, беҳуда рашк авж олиб, ўзаро ҳурмат йўқолди. Қавму-қариндош ва маҳалла кайвонилари ҳам эр-хотинни муросага келтиришолмади.

Ахийри, Латофат оғироёқ бўлишига қарамай, ота хонадонига қайтди. Орадан кўп ўтмай, уларнинг фарзандлари Шукрона дунёга келди. Эр-хотин қонуний никоҳдан ўтмагани туфайли чақалоққа туғилганлик тўғрисида гувоҳнома олиш чоғида муаммолар юзага келди.

Буни қарангки, Элёр ўз фарзандига нисбатан оталикни тан олишни истамади. Ноилож қолган Латофат судга даъво аризаси билан мурожаат этиб, фарзанди Шукронага нисбатан Элёр Шомуродовнинг оталигини белгилашни сўради. Суд ишни атрофлича муҳокама этиб, тарафлар ҳамда гувоҳларнинг фикрларини тинглаб, даъвогарнинг даъво талабини қаноатлантиришни, яъни 2014 йил 10 октябрда туғилган Шукронага нисбатан Элёр Шомуродовнинг оталигини белгилашни лозим топди.

Яна бир мисол. Қамаши туманида истиқомат қилувчи Дилором Лафасова ҳамда Бекзод Ортиқов ҳам қонуний никоҳдан ўтмасдан оила қурган эди.

Бошиданоқ пойдевори мустаҳкам бўлмаган оила тез орада дарз кетди. Эр-хотин ўртасидаги низолар барҳам топмай туриб, уларнинг фарзанди дунёга келди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Jinoyat va jazo

Фош бўлган сохтакорлик

Инсофли ва диёнатли одам эгри йўлга қадам босмайди, бировнинг ҳақига хиёнат қилишдан ҳамиша ўзини тияди. Аксинча, баднафс кимсалар ўзгалар бойлиги эвазига кун кечириш, фирибгарлик, алдов, ишончни суиистеъмол қилиш ва сохтакорликдек эгри йўлларга тап тортмай қадам босади. Сўнг эса, номақбул қилмишлари учун муносиб жазосини олади. Қуйидаги воқеа ҳам бу фикрни тасдиқлайди.

"Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти раҳбари Бахтиёр Тўрақулов (исм-шарифлар ўзгартирилди) "Комфорт орг-тех савдо" масъулияти чекланган жамияти директори Ўлмасжон Бойматов билан текин бойлик топиш мақсадида ўзаро жиноий тил бириктиради. Уларнинг жиноий режаси "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамиятига, янада аниқроғи, жамият раҳбари Қ.Нормуродовга қаратилган эди.

Бу бежиз эмас эди. Чунки ушбу масъулияти чекланган жамияти асосан лизинг фаолияти билан шуғулланарди. У бино-иншоотлар, махсус техникалар ва транспорт воситаларини ўз маблағи ҳамда банк кредит маблағи эвазига ҳамкорларига лизинг шартномаси асосида олиб бериши мумкин.

(Давоми тўртинчи бетда)

шартномаси

уни ўз вақтида бажариш хотиржамлик гаровидир

Юқорида қайд этилганидек, қарз шартномасининг муҳим шартларидан бири - бу қарз олувчи томонидан қарз суммасини шартномада назарда тутилган муддатда қарз берувчига қайтаришдир. Қарз суммаси вақтида қайтарилмасдан келинганлиги сабабли қарз берувчи қарз олувчидан қарзни ундириш ҳақида судга мурожаат қилишга ҳақли ҳисобланади.

Шу ўринда ҳаётий мисолга эътибор қаратайлик.

Даъвогар Собир Тўхтаев судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар Рустам Маҳмудовдан ўзининг фойдасига 700 минг сўм миқдоридаги қарзни ундириб беришни сўраган.

Аниқланишича, жавобгар Рустам Маҳмудов даъвогардан 1.000.000 сўм пул олганлиги ҳақида тилхат ёзиб беради.

Жавобгар ўз тилхатида даъвогар С.Тўхтаевдан олган 1 миллион сўм нақд пулнинг 500 минг сўмини 2013 йил 5 декабргача, қолган қисмини эса, 2014 йил 20 январгача тўлиқ қайтаришини маълум қилган.

Даъвогарнинг судда берган тушунтиришидан кўринишича, жавобгар олган қарзидан 300 минг сўмини тўлаб, қолган 700 минг сўмини суд мажлисига қадар тўламасдан келган.

Шу сабабли фуқаролик ишлари бўйича Навоий вилоят судининг ҳал қилув қарори билан даъвогарнинг даъвоси қаноатлантирилиб, жавобгар Рустам Маҳмудовдан унинг фойдасига 700 минг сўм қарз ундирилди.

Фуқаролик процессуал кодексининг 116-моддаси 1-қисмига кўра, ҳал қилув қарори қайси тарафнинг фойдасига чиқарилган бўлса, суд шу тарафга иккинчи тарафдан, гарчи бу тараф давлат даромадига тушадиган суд харажатларини тўлашдан озод этилган бўлсада, иш бўйича қилинган барча харажатларни ундириб беради.

Шунингдек, Олий суд Пленумининг 1999 йил 24 сентябрдаги **"Фуқаролик кодексини татбиқ қилишда суд амалиётида вужудга келадиган айрим масалалар тўғрисида"**ги қарори 22-бандига мувофиқ, Фуқаролик кодексининг 734-моддасига асосан қарз шартномаси қарз бўйича олган мулк (ашё)ни қайтарилишини назарда тутади, қарз суммасига олинадиган фоизлар миқдори шартномада белгиланади. Қарз олувчидан фоизлар ундиришда суд бир вақтнинг ўзида қарз суммасидан давлат фойдасига солиқ ушлаб қолиши лозим. Фуқаролик кодексининг 327-моддасида кўрсатилган пул мажбуриятини, шунингдек, қарз мажбуриятини бажармаганлик учун фоизлар, қарз шартномасида белгиланган фоизлардан ҳам ортиқ ҳисобланиши мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, қарз ва бошқа битимларни ёзма шаклда тузиш шартномавий муносабатлардан келиб чиқадиган низоларнинг олдини олиш ва уларни қонуний ҳал этиш имконини берибгина қолмай, тарафларнинг қонуний манфаатларини таъминлаш ҳамда иқтисодиётимиз ривожига хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Акмал МУРОДОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Навоий вилояти судининг судьяси

Hikmat

Донолар дейдиларки

Меҳнатни севиш, ғайрат ва матонат билан ишлашнинг учта ширин меваси бор: тан саломатлиги, кўнгил роҳати, зеҳнинг ортиши.

* * *

Меҳнатни севмаган одам турли ёмонликларни қилишга тайёрдир.

* * *

Бир-биридан норози бўлган икки кишини келиштириш учунгина айтилган ёлғон сўз улар орасига совуқлик тушириш учун айтилган рост сўздан кўра хайрлидир.

* * *

Инсонга ҳаракатчанлик ва интилиш йўлдош бўлмас экан, қобилиятнинг бир ўзи ҳеч нарса келтирмайди.

* * *

Олтин ва кумуши бўлмаган одам камбағал эмас, балки касб-ҳунарсиз киши камбағалдир.

* * *

Ўз фарзандингни яхши хулқ-одобли ва ақлли бўлишга ўргат. Кимки ёшликдан яхши хулқ-одоб эгалламас экан, улғайганда ундан билим талаб қилиб бўлмайди.

Терроризмга қарши курашда саъй-ҳаракатларни бирлаштириш йўлида

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Мамлакатингиз ушбу ҳужжатларга қўшилиб ва уларнинг асосий қоидаларини миллий қонунчиликка имплементация қилишдан ташқари, уларни ҳаётга татбиқ этиш бўйича давлат ҳамда жамоат тузилмаларини ташкил қилди. Ёш авлодни тинчликпарварлик ва бағрикенглик руҳида тарбиялаш орқали терроризмнинг олдини олиш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар алоҳида эътиборга сазовордир. Бу борада маҳалла институти муҳим ўрин тутмоқда.

Тадбирда Ўзбекистонда миллий хавфсизликни таъминлаш учун терроризмга қарши курашишда Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси, "Терроризмга қарши кураш тўғрисида", "Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисида"ги қонунлар ва бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлардан иборат жиддий қонунчилик базаси шакллантирилгани ҳақида сўз юритилди.

Масалан, 2000 йилда қабул қилиниб, кейинчалик такомиллаштирилган "Терроризмга қарши кураш тўғрисида"ги қонунда мамлакатимизда терроризмга қарши курашиш чораларини амалга оширадиган давлат органлари ва уларнинг хавфсизлик ҳамда барқарорликни таъминлаш бўйича ваколатлари белгиланган. Бундан ташқари, мазкур ҳужжатда терроризмга қарши операциялар ўтказиш, террорчилик ҳаракати оқибатида етказилган зарарни қоплаш ва жабрланган шахсларнинг ижтимоий реабилитацияси, терроризмга қарши курашда иштирок этган шахсларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимояси масалаларига катта эътибор қаратилган.

Экстремизм ва терроризмга қарши кураш стратегиясини амалга оширишда ҳамкорлик принципига риоя этаётган мамлакатимиз манфаатдор барча давлатлар билан узоқ муддатли муносабатлар ўрнатишга интилмоқда. Ҳар қандай кўринишдаги терроризм ва экстремизм кўплаб мамлакатлар ва уларнинг фуқаролари хавфсизлигига таҳдид солаётгани боис уларга катта сиёсий, иқтисодий ҳамда маънавий зарар етказмоқда.

— ШҲТ ва унинг тузилмалари таъсисчиларидан бири бўлган Ўзбекистон ташкилотни ривожлантириш стратегиясини белгилаш ҳамда амалга оширишда фаол иштирок этмоқда, - деди ШҲТ Минтақавий аксилтеррор тузилмаси Ижроия қўмитаси директорининг ўринбосари Виталий Буров. — ШҲТ Минтақавий аксилтеррор тузилмаси 2004 йилда расман очилганидан буён ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари мутахассисларининг саъй-ҳаракатлари ва ҳамкорлигини бирлаштириш учун амалий восита ва платформага айланди.

Тадбир давомида терроризмга қарши курашишнинг халқаро-ҳуқуқ асослари, террорчиликка қарши кучларнинг ўзаро ҳамкорлигини таъминлаш ва саъй-ҳаракатларини мувофиқлаштиришга тааллуқли масалалар ҳам муҳокама этилди.

Мазкур халқаро илмий-амалий конференция амалий мулоқот ва фикр алмашиш учун ўзига хос платформа бўлди. ЕХҲТ Котибиятининг Трансмиллий таҳдидларга қарши курашиш департаменти директори Алексей Лиженковнинг таъкидлашича, конференция нафақат илмий, балки амалий хусусиятга ҳам эгадир. Негаки, анжуман минтақавий ва халқаро ташкилотлар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ҳамкорлигининг янги қирраларини очиб берди.

Сардор ТОЖИЕВ,
ЎзА мухбири

Turmush chorrahalarida

Қонуний никоҳ

оила мустаҳкамлигини таъминлашнинг муҳим шартидир

(Давоми. Бошланиши учинчи бетда)

Бироқ Бекзод ўз зурриёдига нисбатан оталикни тан олишни истамади. Қонуний никоҳлари қайд этилмаганлиги боис, чорасиз қолган Дилором Лафасова фарзандига нисбатан жавобгар Б.Ортиқовнинг оталигини белгилашни сўраб, судга даъво аризаси билан мурожаат қилди.

Суд даъвогарнинг талабини ўрганиб чиқиб, уни қаноатлантиришни лозим топди.

Зеро, Оила кодексининг 62-моддасида, ўзаро никоҳда бўлмаган ота-онадан бола туғилган тақдирда ота-онанинг биргаликдаги аризаси ёки бола отасининг аризаси бўлмаса, ушбу кодекснинг 61-моддасида кўрсатилган ҳолларда оталик суд тартибида белгиланиши мумкин. Оталикни суд тартибида белгилаш ота-онанинг бирининг ёки боланинг васийси (ҳомийси)нинг ёхуд бола кимнинг қарамоғида бўлса, шу шахснинг аризасига кўра, шунингдек, бола вояга етгандан кейин унинг ўзи берган аризага мувофиқ амалга оширилади.

Оталикни белгилаётганда суд боланинг онаси бола туғилгунига қадар жавобгар билан бирга яшаганлиги ва умумий рўзғор юритганлиги ёки улар болани биргаликда тарбиялаганликлари ёхуд таъминлаб турганликларини ёки жавобгарнинг оталикни тан олганлигини аниқ тасдиқловчи бошқа далилларни эътиборга олади.

Боланинг онаси билан никоҳда бўлмаган, лекин ўзини боланинг отасиман деб тан олган шахс вафот этган тақдирда унинг оталик факти суд томнидан белгиланиши қайд этилган.

Суд ушбу модда талабларидан келиб чиқиб, Дилором Лафасованинг 2014 йил 8 октябрда туғилган фарзандига нисбатан жавобгар Бекзод Ортиқовнинг оталигини белгилаш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилди. Шунингдек, келгусида фарзандларининг таъминоти учун жавобгарлардан алимент ундириш белгиланди.

Юқорида келтирилган воқеалардан ҳам кўринадики, қонуний никоҳ оила мустаҳкамлигини таъминловчи муҳим омиллардан биридир. Зеро, шундагина фарзандлар мустаҳкам оилада камол топади. Бу ҳаётий ҳақиқатни турмуш қуриш остонасида турган ёшлар ҳеч қачон унутмаслиги керак.

Баҳодир АЗИЗОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Яккабоғ туманлараро судининг раиси

Абдунаби БОБОЁРОВ,
"Куч — адолатда" мухбири

Jinoyat va jazo

Фош бўлган сохтакорлик

(Давоми. Бошланиши учинчи бетда)

Қисқаси, "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятининг Сирдарё шаҳар, Тошкент кўчаси 1-уйда қиймати 483 миллион 600 минг сўмлик, қурилиш майдони 393 9,25 квадрат метр бўлган бино ва иншоотлар мавжуд эди. Жиноий режага кўра, "Комфорт оргтех савдо" масъулияти чекланган жамияти директори Ў.Бойматов "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти раҳбари Қ.Нормуродов билан танишади. Сўнгра у Қ.Нормуродовга "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятининг бино ва иншоотлари сотилаётгани, уни лизингга олиб савдо мажмуаси қуриш нияти борлигини айтади. Қисқаси, у ҳамкорлик қилиш ва амалий ёрдам беришни сўрайди.

Шундан сўнг Қ.Нормуродов Б.Тўрақуловга учрашади. Улар биргаликда бино ва иншоотларни кўздан кечиришади. Қ.Нормуродов бино-иншоотларни лизингга қўйиш учун зарур бўладиган барча ҳужжатларни йиғишни Б.Тўрақуловга тайинлайди.

Шундан сўнг "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти ва "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти ўртасида 2011 йил 26 сентябрда бинонинг икки томонлама олди-сотди шартномаси расмийлаштирилади. Шартномада бино лизингга берилиши мумкинлиги қайд этилганди. Қарангки, шу куннинг ўзидаёқ "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти бино ва иншоотларни "Комфорт оргтех савдо"га лизингга берилиши тўғрисида масъулияти чекланган жамияти директори Ў.Бойматов билан лизинг шартномаси имзолайди. 2011 йилнинг 19 октябрида "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти томонидан "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамиятига бино ва иншоотларни топшириш далолатномаси тузилади.

Ўз навбатида, бино ва иншоотлар "Комфорт оргтех савдо" масъулияти чекланган жамиятига фойдаланиш учун лизингга топширилади. 2011 йил ноябрь ойида "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятининг ҳисоб рақамига банк муассасасидан олинган кредит маблағи ҳисобидан 276 миллион 250 минг сўм, ўз ҳисоб рақамидан 52 миллион 250 минг сўм ўтказиб беради.

Б.Тўрақулов билан Ў.Бойматовнинг жиноий режасига кўра, уларга худди шу нарса керак эди. Б.Тўрақулов тўлаб берилган пул маблағларига бўлган ҳуқуқни қўлга киритгач, баковуллик қилишга ўтади. У "Комфорт оргтех савдо" масъулияти чекланган жамиятига 133 миллион сўм, "Фарз" хусусий корхонасига 4 миллион 640 минг сўм, "Ҳамкор ҳомий юлдузи" масъулияти чекланган жамиятига 19 миллион 800 минг сўм, "Гулистон такси сервиз" масъулияти чекланган жамиятига 4 миллион сўм, "Ёқимтой сервис" масъулияти чекланган жамиятига 20 миллион сўм тўлаб беради.

Сўнг 16 миллион 495 минг сўмни ишчи-хизматчиларнинг ойлик иш ҳақига, 16 миллион 898 минг 100 сўмни бошқа мақсадлар учун сарфлайди.

Энди "Комфорт оргтех савдо" масъулияти чекланган жамияти директори Ў.Бойматовнинг қинғирликларига тўхталамиз. У 2011 йилнинг октябрь ойида бинони лизингга олганлиги учун шартномада кўрсатилган умумий сумманинг йигирма беш фоизини, яъни 92 миллион 250 минг сўмни "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти ҳисоб рақамига кўчириб бериб, Қ.Нормуродовнинг ишончини қозонади. Шундан кейин Ў.Бойматов бепарволик, лоқайдлик йўлини тутади. Яъни лизинг шартномаси шартларини бажармасдан, ўз ҳолига ташлаб қўяди.

Юқорида "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти ҳисоб рақамига бино ва иншоотлар учун жами 329 миллион сўм пул тўлаб берганин айтиб ўтгандик. Ана шу маблағдан Б.Тўрақулов 133 миллион сўмини гумаштаси Ў.Бойматов раҳбар бўлган жамиятга "илинган", яъни ҳадя қилган. Ў.Бойматов эса, текин бойликнинг 88 миллион 700 минг сўмини турли хўжалик юритувчи субъектларга, жисмоний шахсларнинг ҳисоб рақамларига "молиявий ёрдам", "тузилган шартномаларга асосан" дея тўлаб юборади. Маблағнинг қолган қисмини ўз эҳтиёжига сарфлайди.

Ў.Бойматов томонидан лизинг шартномасининг ижроси кечиктирилаётганидан Қ.Нормуродов ташвишга тушади. У Б.Тўрақуловдан бино ва иншоотларнинг олди-сотди шартномасини нотариал тартибда расмийлаштиришни талаб қилади. Қарангки, Б.Тўрақулов вақти келиб шундай бўлишини биларди. Шу боис у жиноий қилмиши очилмаслиги учун бино ва иншоотларни сотишга жамият ходимларининг розилиги тўғрисида сохта баённома тузади.

Жиноий шериклар Б.Тўрақулов ва Ў.Бойматовнинг хуфя режасини ошкор қилиш ўрни келди, деб ўйлаймиз. Гап шундаки, бино ва иншоотлар "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятининг таъсисчилар йиғилиши ўтказилмасдан, уларнинг розилиги олинмасдан сотилганди. Б.Тўрақулов ва Ў.Бойматов "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти томонидан пул маблағи тўлаб берилгач, "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти таъсисчилари орқали олди-сотди шартномасини фуқаролик судига даъво аризаси киритиш йўли билан бекор қилиш ва шу тариқа бино-иншоотларни қайтариб олиш режасини тузишган.

Шундай қилиб, 2013 йил январь ойига келиб "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти таъсисчилари Б.Тўрақуловнинг ғирромлик қилгани, бино-иншоотларни қонунга хилоф равишда яширинча сотиб юборганини билиб қолишади...

Фуқаролик ишлари бўйича Сирдарё туманлараро суди 2013 йил 18 мартда жамият таъсисчиларининг даъво аризасини ўрганиб чиқиб, ҳал қилув қарори қабул қилди. Мазкур қарор билан "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамияти ва "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти ўртасида 2012 йил 21 февралда нотариал тартибда тузилган бино-иншоотларнинг олди-сотди шартномаси ҳақиқий эмас, деб топилди. "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамиятидан "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятига бино ва иншоотларни қайтариб бериш, "Сирдарёмахсуссувдренаж" масъулияти чекланган жамиятидан "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти манфаатларига тўлаб берилган 329 миллион сўмни ундириш белгиланди. Ушбу шахсларнинг ҳаракатларида жиноят аломатлари мавжудлигига ҳуқуқий баҳо бериш учун иш прокуратура органларига юборилган.

Айтиш керакки, Б.Тўрақулов ва Ў.Бойматов ўзларининг юқоридаги жиноий ҳаракатлари билан Жиноят кодексининг 168-моддаси 3-қисми "а" банди ва 209-моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноятларни қасддан содир этган. Ушбу қилмишнинг охири нима билан якун топгани муҳтарам газетхонни қизиқтирса керак, албатта. Айтиш лозимки, суд тергови давомида судланувчилар "Millinium leasing" масъулияти чекланган жамияти раҳбари Қ.Нормуродовга етказган 329 миллион сўм миқдоридаги моддий зарарни тўлиқ қоплаган.

Фирибгарлик, мансаб сохтакорлиги билан боғлиқ жиноят шу тариқа фош этилди. Жиноий шериклларнинг хуфия режаси ошкор бўлди. Судланувчилар қилмишларига яраша қонуний жазо олди.

Хулоса қилиб айтганда, турли нопок йўлларга бош суқиш, қаноатни унутиб, нафснинг домига илиниш ҳеч қачон яхшилик келтирмайди. Шундай экан, ҳар биримиз ҳалол меҳнат қилиб, виждон амрига бўйсуниб яшаш ҳаётимизга ҳаловат, хонадонимизга файз ва таровот бағишлашини доимо ёдда тутайлик.

Зафар НАЗАРОВ,
жиноят ишлари бўйича Сирдарё тумани судининг раиси

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Куч — адолатда" мухбири

G'aroyib olam

Одатда, ҳамёнларга фақатгина пул сақлаш учун мўлжалланган буюм сифатида қаралади. Аслида эса, уларнинг яратилиш тарихи анчайин қизиқарли бўлиб, киши эътиборини ўзига тортади.

Биз билган ва билмаган дунё

ҲАМИША ҲАМРОҲ ҲАМЁНЛАР

Маълум бўлишича, инсоният тарихида илк ҳамёнлар қадимги Мисрда яратилган бўлиб, дастлаб улар оддий матодан тикилган ва ён тарафда осиб юришга қулай мўъжаз халтача кўринишида бўлган.

Қадимги Хитой ва Японияда эса, шайбасимон танга пуллар истеъмолда бўлганлиги боис ҳамён сифатида арқон бўлагидан фойдаланиш бир қадар ўнғай бўлган, яъни улар ўз пулларини ўша арқонга тизган ҳолда олиб юришган. Ҳамён эгаси ҳисоб-китоб пайтида арқонга тизилган тангаларнинг керакли қийматини оғирлигига қараб ўлчаган.

Илк чарм ҳамёнлар эса, қадимги римликлар томонидан тайёрланган. Энг қизиғи, қадимги Римда савдогарлар ранг-баранг тошлар билан безатилган ҳамён олиб юришни ёқтирган. Кейинчалик уларнинг аёллари ҳам ҳашамдор ҳамёндан асосан пардоз-андоз буюмларини олиб юриш мақсадида фойдаланишган.

Айтиш керакки, қоғоз пулларни солиш учун мўлжалланган ҳамёнлар XVII асрда яратилган бўлиб, бизгача айнан ўша кўринишдагилари етиб келган.

Бугунги кунда дунё миқёсида ҳамёнлар турфа рангда тайёрланса-да, асосан қора, жигарранг ва металл рангдагилари энг харидоргир ҳисобланади.

Янада қизиқарлиси, инсоният тамаддуни тараққий этгани сари ҳамёнларнинг тури ва шакли ҳам ўзгариб борган. Хусусан, XVIII асрга келиб, Францияда замонавий кўркам либосларни кийиш урф бўлиши ҳамёнлар тузилишига ҳам ўз таъсирини кўрсатмай қолмади. Гап шундаки, айнан ўша вақтдан бошлаб ҳамёнлар фақат кичик ҳажмда эмас, балки қўлда олиб юришга мўлжалланган сумка кўринишида ишлаб чиқарила бошланди.

Ҳар бир қимматбаҳо ҳамённинг нархи, аввало, унинг ўзига хос хусусиятига боғлиқ бўлади. Масалан, ҳамёнга ўрнатилган қимматбаҳо тошлар қийматини оширади. Хусусан, машҳур модалар уйи томонидан таклиф қилинаётган сумкалар бозорини ўрганиб чиққан мутахассислар бу буюмнинг нархи 30 минг доллардан бошланиб, 3,8 миллион долларгача баҳоланишини маълум қилишганда ҳамён ишқибозлари сира ажабланишмади.

Ўтган йили Гиннеснинг рекордлар китобига киритилган ҳамён-сумка "Mouawad" модалар уйи усталари томонидан яратилган бўлиб, у тилла ва 381 каратлик олмос тошлар билан безатилган. Уни ясаш учун 10 нафар уста 4 ой мобайнида кунига ўн икки соат давомида тинимсиз меҳнат қилган.

Бироқ банк тизимига замонавий технологиялар жадал кириб келиши билан ҳамёнларнинг кўриниши ва ҳажми ҳам кескин ўзгариб бормоқда. Энди одамлар ўз маблағини ҳамёнда эмас, балки банкдаги ҳисоб рақамида сақлашни маъқул кўришмоқда. Банкдаги маблағдан фойдаланиш учун эса, пластик карта энг қулай восита ҳисобланади.

Бунинг устига интернет тармоғи яна ҳам қулайроқ имкониятларни тақдим этмоқда. Бунинг натижасида электрон ҳамёнлар ниҳоятда оммавийлашиб, улар қулай ва тезкорлиги жиҳатидан барчага манзур бўлмоқда.

Айни пайтда инсоният томонидан яратилган энг дастлабки электрон ҳамён тизимларидан бири "Paypal" бўлиб, у 1998 йилда иш бошлаган. 2002 йилдан буён ушбу тизим дунёдаги энг йирик интернет — аукцион бўлмиш "Вау" таркибига киритилган. Бугунги кунда мазкур электрон тизимдан дунёнинг 190 мамлакатида кенг фойдаланилмоқда.

Шунингдек, дунёдаги энг оммабоп электрон ҳамёнлардан яна бири "WebMoney" ҳисобланади. Мазкур халқаро тўлов тизимидан ер юзидаги деярли барча мамлакатларнинг фуқаролари фойдаланиш имкониятига эга.

Одатда, машҳур коллекционерлар нодир санъат асарларини, қадимий қўлбола заргарлик буюмларини тўплаши ҳеч кимга сир эмас. Аммо улар орасида ҳамён ва сумка ишқибозлари ҳам бор экан.

Мисол учун, англиялик Эммануэл Удино турли хил ҳамёнлар йиғишни хуш кўради. Ҳозир унинг коллекциясида 200 дан ортиқ олтин, кумуш, қимматбаҳо тошлардан ясалган сифатли, турфа рангли чарм ва камёб чармдан ҳамёнлар тайёрланган. Удинонинг фикрича, улар ичида энг чиройлиси бувисидан мерос бўлиб қолган тимсоҳ терисидан тикилган қадимий ҳамён ҳисобланади.

Умуман олганда, ҳар хил ҳамён ва сумкаларни тўплашда Нетти Блаустейндан ўтадигани бўлмаса керак. Боварянинг Алтёттинг шаҳрида истиқомат қилувчи бу ишқибоз ярим аср давомида 20 мингтадан ошиқ турли-туман ҳамён тўплашга муваффақ бўлган.

Интернет материаллари асосида Шаҳло ХУДОЙБЕРГАНОВА тайёрлади.

КУЧ—АДОЛАТДА

МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

Газета 2007 йил 23 февралда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0224-рақам билан рўйхатдан ўтган.

ISSN 2181-6123

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Шоюнус ГАЗИЕВ, Мавжуда РАЖАБОВА, Қўчқор ТОҒАЕВ, Зарифжон МИРЗАҚУЛОВ, Замира ЭСОНОВА, Холмўмин ЁДГОРОВ, Ғайрат ХИДОЯТОВ

Навбатчи муҳаррир: Сардор ҲАМРОЕВ

Саҳифаловчи: Шерзод ҲАЙРУЛЛАЕВ

Газета «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди. Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, А.Қодирий кўчаси, 1-уй. Тел.: (8 371) 239-02-54, 241-01-56

Нашр индекси: Якка тартибда: 574, ташкилотлар учун: 575.

Буюртма: Г-422. Қоғоз бичими: А-2. Ҳажми 2 босма табоқ. Сотувда эркин нархда. Адади: 7363.
1 2 3 4 5 Топшириш вақти: 20⁰⁰ Топширилди: 22³⁰